

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ОРТІНА Ганна Володимирівна

УДК 351:68:002.8

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА АНТИКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ
РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті (м. Запоріжжя).

Науковий консультант – доктор наук з державного управління,
професор
БОЛДУЄВ Михайло Валентинович,
Класичний приватний університет,
завідувач кафедри обліку та аудиту.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, старший
науковий співробітник
ДРАГАН Іван Олександрович,
Житомирський державний технологічний
університет МОН України,
професор кафедри економічної безпеки,
публічного управління та адміністрування;

доктор наук з державного управління,
професор
АНТОНОВА Людмила Володимирівна
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили МОН України,
професор кафедри обліку і аудиту;

доктор наук з державного управління,
професор
ЛАТИНІН Микола Анатолійович,
Харківський регіональний інститут
державного управління Національної академії
державного управління при Президентові
України,
завідувач кафедри економічної політики та
менеджменту.

Захист відбудеться «25» січня 2018 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61024, м. Харків, вул. Лермонтовська, 28, ауд. 3 (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

Автореферат розісланий «22» грудня 2017 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради

Р. В. Приходько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Формування державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки детерміновано реаліями глобального середовища та його циклічним розвитком, підвищенням конкуренції на міжнародних ринках, специфікою національного інвестиційно-підприємницького клімату та феноменом світових фінансових криз з імовірністю їх «других хвиль».

Як правило, стратегічні підходи у сфері державної політики щодо подолання наслідків фінансово-економічної кризи, що реалізується у світі базується на санації фінансової системи та стимулюванні внутрішнього попиту. Проте безсистемне спрямування грошових потоків у фінансовий сектор навіть країнами з розвиненою ринковою економікою не відновлює очікуваного кредитування реального сектору економіки. Для України, економіка якої відзначається надмірною відкритістю, з низьким рівнем конкурентоспроможності, нерозвиненістю внутрішнього ринку, відсутністю необхідних внутрішніх заощаджень, які могли б бути використані на інвестиції – ситуація є ще більш складною.

У такій ситуації стратегічним напрямом діяльності уряду є стимулювання збільшення інвестицій у реальний сектор економіки України, спрямованих на якісні й кількісні перетворення, проведення його модернізації для переходу на нову технологічну основу та створення інноваційного конкурентоспроможного високотехнологічного продукту. При цьому інвестувати необхідно в галузі, які мають найбільший мультиплікативний ефект для розвитку суміжних галузей та виробництв.

Сучасні теорії управлінської думки щодо антикризового управління базуються на працях представників школи наукового управління Ф. Тейлора, Л. Гілбрейта, класичної чи адміністративної школи управління Л. Рейлі, П. Стоуна, теорії конкуренції Дж. Робінсона, Ч. Чемберлена. Теоретико-методологічні засади антикризового управління, динаміку, сучасні форми, особливості глобального конкурентного середовища, формування заходів державної політики щодо забезпечення конкурентних переваг досліджували такі вчені як: Л. Антонова, В. Бакуменко, Л. Барановський, О. Белов, Х. Берне, І. Бінько, М. Болдуєв, Б. Бузан, О. Власюк, В. Волошин, В. Геець, Б. Грієр, О. Дацій, А. Дегтяр, С. Домбровська, І. Драган, В. Ємельянов, М. Єрмошенко, Т. Ілген, М. Камлик, Т. Качала, В. Крутов, О. Крюков, М. Куркін, М. Латинін, Х. Маулль, А. Мокій, Х. Моргензан, П. Ноак, О. Новикова, Л. Олвей, Я. Орленко, С. Пирожков, Г. Пастернак-Таранущенко, В. Пономаренко, В. Пономарьов, П. Пригунов, В. Сенчагов, В. Сідак, А. Сухоруков, В. Шлемко та інші.

Віддаючи належне науковій та практичній значущості їх праць, водночас слід констатувати наявність ряду прогалин концептуального, методологічного та методичного характеру, що пов'язані із наслідками впливу світової фінансово-економічної кризи, необхідністю формування інституційних та

інфраструктурних умов підвищення конкурентоспроможності реального сектору економіки України, розроблення та запровадження нової антикризової моделі державної політики його стійкого розвитку на основі кластеризації. Саме цим зумовлене обрання теми дисертаційної роботи та її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану комплексного наукового проекту Класичного приватного університету «Теоретико-методологічні та філософсько-історичні основи розвитку й перспективи реформування державного управління в Україні» (державний реєстраційний номер 0113U000589). Внесок дисертанта в науково-дослідну роботу полягає в обґрунтуванні методологічних положень формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретико-методологічних положень формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України.

Для досягнення мети дослідження було вирішено такі *завдання*:

- дослідити генезу причин виникнення криз в глобалізованій ринковій економічній системі;
- уточнити сутність державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки;
- виявити вплив тенденцій глобалізації на умови формування та реалізації державної політики антикризового розвитку національної економіки;
- удосконалити методологічні положення формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки;
- здійснити аналіз розвитку реального сектора економіки України та напрямів формування державної антикризової політики;
- розробити наукову концепцію державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки;
- запропонувати модель-схему модернізації реального сектора економіки в рамках державної політики антикризового розвитку;
- на основі економіко-математичного моделювання обґрунтувати науково-методологічний підхід до розподілу бюджетних коштів на реалізацію модернізації реального сектора економіки в рамках державної політики антикризового розвитку;
- розробити механізм реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектора економіки в умовах глобалізації.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки.

Предметом дослідження є державна політика антикризового розвитку реального сектору економіки України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної та споріднених з ними наук. У роботі використано: історичний і логічний підходи; абстрактно-

логічний метод; економіко-статистичний; методи аналізу і синтезу; розрахунково-конструктивний; економіко-математичного моделювання; аналітичного моделювання; сценарний метод; системний підхід.

Інформаційною базою дослідження є матеріали Державної служби статистики України, законодавчі й нормативні документи, дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, інформаційні матеріали міжнародних асоціацій та рейтингових агентств, офіційні результати обстежень галузей і виробництв, звіти підприємств і органів державної влади.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження визначається особистим внеском автора у вирішення актуальної науково-прикладної проблеми формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України. Найбільш суттєвими теоретико-методологічними та практичними результатами, що характеризують наукову новизну дослідження, є такі:

вперше:

- розроблено наукову концепцію державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки, що враховує перспективні напрями зростання (на основі поєднання модернізації з інноваційним розвитком з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, її ефективного включення до системи глобальної економіки, забезпечення високих соціально-економічних параметрів та соціальної спрямованості); ґрунтується на принципах керованості, довгострокової стійкості, гуманізації, інноватизації, збалансованості інтересів учасників; передбачає розв'язання комплексу стратегічних завдань;

- обґрунтовано модель-схему модернізації реального сектора економіки в рамках державної політики антикризового розвитку, методологічну основу якою складає теорія макроекономічної рівноваги, та передбачає регуляторний вплив на ключові сфери-об'єкти (людський капітал, наукова та бізнес-сфера), що мають забезпечити інноваційну модернізацію реального сектору економіки, переведення його у стан динамічної збалансованості та стійкого розвитку;

- запропоновано концептуальні засади формування ефективного механізму інституціональних та інноваційних трансформацій реального сектора економіки з визначенням цілей, завдань і обґрунтуванням моделі державної політики антикризового розвитку, що базується на ідеології розвитку з визначенням національних пріоритетів і локомотивів зростання, створення конкурентного середовища, посилення ролі державних інститутів;

удосконалено:

- класифікацію критеріальних вимог до формування та реалізації державної політики антикризового розвитку економіки за такими складовими: системою управління, механізмом управління; процесом управління; стилем управління;

- ознаки-функції державної економічної стратегії, що розкривають її значення та передбачають: забезпечення реальної оцінки ситуації, спроможності і перспектив розвитку; забезпечення стійкості та спадкоємності

суб'єктів управління національною економікою; уособлення суспільного договору та структуризацію системи управління; формування довіри суспільства до влади, його консолідованість через зрозумілість економічних цілей; підвищення довіри з боку інших держав; підставу конструктивної критики; зумовлює зміст всієї поточної діяльності; визначення послідовності реалізації цілей розвитку національної економіки, їх уточнення і доповнення;

- методологічний підхід до виявлення кризових процесів на основі використання якісних та кількісних параметрів економічної стійкості, що дає змогу суб'єкту реалізації державної політики оцінити ймовірність виникнення кризової ситуації і стійкості реального сектора економіки до кризи;

- науково-методологічний підхід до розподілу бюджетних коштів на реалізацію модернізації реального сектора економіки в рамках формування та реалізації державної політики антикризового розвитку, який, на відміну від інших, базується на сценарному моделюванні, що дає змогу за кожним сценарієм визначати галузі пріоритетного фінансування та прогнозувати очікувану економічну ефективність;

набули подальшого розвитку:

- систематизація причин виникнення кризи в ринковій економіці за двома групами: первинною (вичерпання потенціалу зростання парадигму «нової економіки»), що призводить до циклічних коливань світової економіки різного характеру під впливом похідних причин (перевиробництво фіктивного капіталу, втрата регуляторного впливу держави на зростаючі ринки інвестицій; використання наднизьких відсоткових ставок; зміни демографічної структури і нова якісна характеристика трудових ресурсів; катаклізми природного і техногенного характеру; зниження якості і кількості природних ресурсів);

- понятійно-категоріальний апарат теорії державного управління за рахунок оновленого тлумачення сутності та змісту понять: державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки як особливий процес, який реалізується через сукупність методів та прийомів, що дають змогу розпізнавати кризи, здійснювати їх профілактику, та за допомогою якого держава здійснює вплив на галузь, створює умови для забезпечення її виходу на сучасний технологічний конкурентний рівень та більшої частки доданої вартості, з метою зменшення тривалості і глибини кризи, а також пом'якшення її негативних соціально-економічних наслідків; сутність державної економічної стратегії як формалізації ключових економічних цілей, які ставить перед собою держава, визначення засобів їх досягнення в осяжній довгостроковій перспективі, що передбачає формування і розвиток економічного потенціалу країни, який обумовлюється архітектонікою економіки, якістю трудового ресурсу, прогресивними змінами в організації внутрішньої економічної і соціальної структури суспільства для забезпечення її чутливості до змін зовнішнього середовища; сутність системної модернізації реального сектора економіки як процесу формування особливого типу поведінки економічних суб'єктів, спрямованого на якісні прогресивні зміни існуючих інституційних

форм, оновлення соціальних і технологічних основ економічної системи, підвищення її конкурентоспроможності;

- уточнення та систематизація основних чинників державної політики антикризового розвитку, що зумовлюють протиріччя глобалізаційних економічних процесів, серед яких: зміна співвідношення національного і наднаціонального; структурні зміни організаційно-економічної архітектури світової господарської системи; зміна характеру міжнародного поділу праці; зміни у напрямках і структурі міжнародних зв'язків; зміни в системі розподільчих відносин;

- значення державної політики антикризового розвитку реального сектора економіки через її ознаки-функції, що передбачають: забезпечення оцінки ситуації, спроможності і перспектив розвитку; забезпечення стійкості та спадкоємності суб'єктів управління; уособлення суспільного договору та структуризації системи управління; підвищення довіри до влади, консолідованість через зрозумілість економічних цілей; підвищення довіри інших держав; забезпечує підстави конструктивної критики; зумовлює зміст всієї поточної діяльності; визначає послідовність реалізації цілей розвитку реального сектора, їх уточнення і доповнення;

- зміст державної економічної стратегії через уточнення її предмету на основі проблемного підходу (підвищення ефективності національної економіки, здійснення постійного моніторингу зовнішньоекономічних чинників) та основних факторів формування і реалізації (позиція країни на світовому ринку, динаміка розвитку, її потенціал, дії конкуруючих країн, характеристики виробленої продукції, загальний стан економіки, культурне середовище);

- складові модернізаційного потенціалу реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки, з урахуванням імовірності нарощення конкурентних переваг шляхом визначення локомотивів зростання на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу, на основі узгодження інтересів учасників економічних процесів, що включають: індустрію зелених технологій; конвергентна індустрія; сферу послуг з високим рівнем доданої вартості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та методологічні положення дисертації доведено до рівня конкретних методичних розробок щодо формування та реалізації державної політики антикризового розвитку у реальному секторі економіки в Україні. Результати дослідження можуть бути застосовані при формуванні державної економічної політики, в практичній діяльності центральних та регіональних органів влади при розробці стратегій і програм розвитку реального сектора економіки.

Окремі результати роботи використані Міністерством економічного розвитку і торгівлі України для розв'язання проблем забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, сприяння їх виходу на зовнішні ринки (довідка № 10-03/14 від 12.10.2015 р.); Комітетом з питань економічної політики Верховної Ради України при підготовці та опрацюванні

проектів законів України, які регулюють реалізацію державної економічної політики, господарську діяльність у сфері виробничої кооперації (довідка № 11-06/1958 від 07.10.2015 р.).

Основні результати дисертаційного дослідження використовуються в методологічному й методичному забезпеченні навчального процесу Класичного приватного університету при викладанні дисциплін «Економічна теорія», «Стратегічний менеджмент» (довідка № 10-03/14 від 12.10.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Результати наукового дослідження, викладені в дисертації, розроблені автором особисто та знайшли відображення в опублікованих працях. Матеріали кандидатської дисертації в цій роботі не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на науково-практичних конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: «Безпекознавство: теорія та практика» (м. Луганськ, 2013 р.), «Aplikovanevedeckenovinky – 2013» (Praha, 2013 р.), «Nauka: teoria i praktyka – 2013» (Przemyśl, 2013 р.), «Актуальні питання економічної науки» (м. Тернополь, 2013р.), «Ділове та публічне адміністрування» (м. Луганськ – Євпаторія, 2013 р), «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» (м. Суми, 2013 р.), «Найновітє научни постижения» (м. Софія, 2014 г.), «Naukowa przestrzeń Europy – 2014» (Przemyśl, 2014), «Dny vědy – 2014» (Praha, 2014 р.), «Ключови въпроси в съвременната наука» (м. Софія, 2014 р.), «Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2014» (Przemyśl, 2014p.), «Predni vedecke novinky – 2015» (Praha, 2015), «Prospects of world science» (Praha, 2015 р.), «Динамиката на съвременната наука» (м. Софія, 2015 р.), «Новини на научния прогрес» (м. Софія, 2015 р.), «Nauka: teoria i praktyka – 2015» (Przemyśl, 2015 р.), «Фінансово-економічні механізми підтримки суб'єктів реального сектору економіки України в умовах дії угоди про асоціацію з ЄС» (м. Львів, 2017).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 41 науковій праці, загальним обсягом 32,6 обл.-вид. арк., з них 1 одноосібна монографія, 23 наукові статті, з яких 18 - у наукових фахових виданнях з державного управління та 5 - у закордонних виданнях, 17 – тез конференцій.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації – 425 сторінок. Робота містить 29 таблиць, 19 рисунків. Список використаних джерел із 301 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито сутність і стан розробленості проблеми, що вирішується; обґрунтовано актуальність обраної теми; визначено мету й завдання дослідження, його наукову новизну, практичну корисність одержаних результатів; наведено дані щодо апробації цих результатів та їх опублікування.

У першому розділі – *«Теоретичні підходи до формування державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України»* – досліджено генезу причин виникнення криз в глобалізованій ринковій економічній системі, уточнено сутність державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки; виявлено вплив тенденцій глобалізації на умови формування та реалізації державної політики антикризового розвитку національної економіки.

Дослідження змісту, національних особливостей прояву кризових ситуацій в умовах глобалізації дали змогу уточнити причини криз в економіці, які мають первинне і похідне значення. Перш за все, глобальна економічна криза обумовлена вичерпанням потенціалу зростання, закладеного в прийнятту парадигму «нової економіки» потенціалу зростання, що призводить до циклічних коливань світової економіки під впливом взаємозалежних похідних причин, а саме: перевиробництво фіктивного капіталу, втрата регуляторного впливу держави на стрімко зростаючі ринки ф'ючерсів і опціонів, а також інших деривативів; використання протягом останнього десятиліття наднизьких відсоткових ставок; зростання чисельності населення в країнах, зміни демографічної структури населення і нова якісна характеристика світових трудових ресурсів; катаклізми природного і техногенного характеру; погіршення якості і зменшення кількості природних ресурсів, що використовуються населенням.

Доведено, що економічна криза в Україні як на макро-, мезо-, так і на рівні мікроекономіки обумовлена сукупністю об'єктивних і суб'єктивних, ендогенних і екзогенних факторів. Причини кризи пов'язані з порушенням відтворювального процесу, основних макроекономічних пропорцій, що загостило не тільки основне протиріччя суспільної системи між недосконалими перехідними економічними відносинами і рівнем розвитку продуктивних сил, а й поглибило протиріччя інтересів суб'єктів господарювання, а також невідповідність процесів виробництва і споживання продукції.

Уточнено понятійно-категорійний апарат теорії державного управління, що передбачає розширене тлумачення поняття кризи як системного явища турбулентності і стійкості функціонування економічних систем: кризу у широкому змісті необхідно розуміти як результат функціонування складних і відкритих соціально-економічних систем, які відчують постійну системну трансформацію на кожному етапі свого життєвого циклу; кризу у вузькому змісті, як результат зміни фінансово-економічної компоненти розвитку.

Спираючись на численні наукові дослідження, а також результати власного дослідження в роботі показані об'єктивність і всеохоплюючий характер кризових явищ в соціально-економічних системах, а також обґрунтовано необхідність нового розуміння державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки, яку запропоновано розглядати як сукупність методів, прийомів, що дають змогу розпізнавати кризи, здійснювати їх профілактику, долати їх негативні наслідки, згладжувати перебіг кризи.

На основі проведеного дослідження та узагальнюючи наявні теоретичні здобутки, запропоновано доповнене тлумачення терміну «державна політика антикризового розвитку реального сектору економіки», як особливого процесу, за допомогою якого держава здійснює вплив на галузь та створює умови для виходу галузі на сучасний технологічний конкурентний рівень з метою скорочення термінів і зменшення глибини кризи, а також пом'якшення її негативних соціально-економічних наслідків.

Визначено, що роль держави у формуванні та реалізації антикризового розвитку у реальному секторі економіки полягає не в простому розширенні присутності держави в економіці, а в підвищенні ефективності довгострокової державної політики й конкретних дій щодо оздоровлення економіки, поліпшення соціального стану громадян. Разом з тим держава має керуватися критеріями збереження ринкової свободи та виявляти вміння у використанні наявної власності для інвестування в реструктуризацію окремих підгалузей промисловості.

У якості мети державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України має бути підвищення технологічного укладу виробництва для створення в країні більшої частки доданої вартості виробленої продукції. Рух у цьому напрямі вимагає включення в антикризову стратегію трьох принципових моментів: необхідно послідовно розвивати систему інститутів ринку, найважливіший елемент якої – правове забезпечення, що охоплює «сукупність прав власності»; основна увага має бути зосереджена на створенні механізму ринкової конкуренції. Інакше в Україні буде відбуватися заміна державних монополій частково, а тиск останніх на економіку не може не блокувати зростання ефективності й не відтворювати в суспільному виробництві застійних явищ; при визначенні ролі держави в економічному процесі варто виходити з того, що в усіх сучасних розвинутих країнах економіка є за своїм характером змішаною, тобто держава виконує в ній багато координаційних функцій, а також приймає деякі прямі рішення регуляторного характеру. У критичні для економіки періоди роль держави посилюється.

Здійснено аналіз впливу тенденцій глобалізації на умови формування та реалізації державної політики антикризового розвитку національної економіки. Встановлено, що розвиток глобальних тенденцій актуалізує проблему антикризового регулювання у контексті забезпечення стійкості національної економіки країни стосовно зовнішніх впливів, оскільки відтворювальний процес більше не може ефективно реалізовуватись в національних рамках. При цьому лише на перший погляд глобалізація узгоджується з наростанням взаємозв'язків в планетарному масштабі. Наявні відмінності в економічному потенціалі і національних інтересах, прагнення до більш повного виокремлення їх з світогосподарських інтересів виступають значною протидією розвитку інтеграційних тенденцій.

Виявлено тенденцію поглиблення диференціації країн за рівнем соціально-економічного та науково-технічного розвитку, посилення залежності менш розвинених країн від країн-лідерів, збільшення частки світового доходу,

що розподіляється на користь останніх. Лібералізація зовнішньоекономічних відносин робить національні ринки і ресурси більш доступними для зарубіжних виробників.

Розкрито основні протиріччя глобалізаційних процесів в економіці, зокрема: зміна співвідношення національного і наднаціонального; структурні зміни організаційно-економічної архітектури світової господарської системи; зміна характеру міжнародного поділу праці; зміни у напрямках і структурі міжнародних зв'язків; зміни в системі розподільчих відносин. Показано, що притаманні глобалізації протиріччя призводять до розширення переліку внутрішніх і зовнішніх загроз стійкості національної економіки країни та чинників кризових явищ. Нові загрози та чинники трансформуються у все більш складні форми, які не підлягають державному регулюванню. Встановлено, що між зовнішніми та внутрішніми загрозами й чинниками існує глибока взаємозв'язок і взаємозалежність, а ступінь впливу зовнішніх чинників значною мірою залежить від внутрішнього стану національної економіки, стабільності її функціонування та розвитку.

Визначено, якщо склад внутрішніх чинників кризових явищ для різних країн є досить загальним і включає проблеми макроекономічної стабільності, конкурентоспроможності, наявності внутрішніх механізмів розвитку, то уявлення про зовнішні загрози та чинники не настільки однозначне. Наслідки глобалізації, що створюють загрози для країн периферії, несуть в собі додаткові можливості розвитку та отримання доходу для розвинених країн.

Доведено, що при всіх розбіжностях інтересів, реалізованих окремими країнами в рамках глобального економічного простору, все більшою мірою проявляється необхідність формування нового підходу до формування та реалізації державної політики антикризового розвитку в умовах глобалізації, здатного забезпечити стабільність умов функціонування і розвитку національних економік країн світу та об'єднання їх зусиль у боротьбі зі світовими кризами та іншими глобальними проблемами. Розробка і реалізація такого підходу потребує корегування системи міжнародних відносин з концепції балансу сил на концепцію балансу національних інтересів, руху від ідеології конфронтаційного типу на користь моделей, що базуються на відносинах партнерства і міжнародного економічного співробітництва.

У другому розділі – *«Методологічні положення формування та реалізації державної політики антикризового розвитку»* – здійснено класифікацію критеріальних вимог до формування державної політики антикризового розвитку економіки, виявлено основні підходи до її реалізації з позиції фінансового та організаційного забезпечення.

Показано, що державна політика антикризового розвитку є відносно новим напрямом в українській науці державного управління. Цим пояснюється брак досвіду у вітчизняних науковців та практиків, який необхідно заповнювати. Аналіз теорії і практики циклічної динаміки, теорій криз, а також досвід розвинених країн щодо здійснення антикризового регулювання економіки показав, що державна політика антикризового розвитку має

відповідати низці вимог забезпечення її ефективності. В роботі здійснено класифікацію таких критеріальних вимог. По-перше, залежно від системи управління: гнучкість та адаптивність; пріоритет неформального управління; інтеграція; пошук найбільш ефективних засобів і методів управління; зменшення рівня централізації для забезпечення ситуативного реагування; концентрація зусиль більш ефективного використання потенціалу об'єкта. По-друге, залежно від механізму управління виділено такі вимоги: мотивування, зорієнтоване на кризові ситуації; налаштованість на оптимізм і впевненість у досягненні стійкості; інтеграція за цінностями професіоналізму; ініціативність у розв'язанні проблем; формування корпоративної солідарності. По-третє, залежно від процесу управління: мобільність та динамічність у використанні ресурсів, реалізації інноваційних програм; пріоритет програмно-цільових підходів; підвищена чутливість до часового чинника в процесі управління; розроблення та оцінювання послідовних рішень й альтернатив; ґрунтовний відбір критеріїв якості ухвалюваних рішень. По-четверте, залежно від стилю управління: професійна довіра; цілеспрямованість; чітка антибюрократична організація; мотивування ініціатив і самоорганізація; підвищення відповідальності.

Виявлено основні підходи до реалізації державної політики антикризового розвитку економіки з позиції фінансового та організаційного забезпечення. У сфері фінансової політики показано переважність двох основних підходів: 1) кейнсіанській – передбачає з боку держави використання фінансово-бюджетних інструментів, грошово-кредитна політика відіграє допоміжну роль. У фазі кризи збільшуються державні витрати, проводиться політика «дешевих грошей». В умовах підйому державні витрати знижуються; 2) класичний підхід – основним інструментом є грошово-кредитна політика. Пропозиція грошей стає головним важелем впливу на економіку, засобом боротьби з інфляцією. Проводиться політика «дорогих грошей» шляхом підвищення процентних ставок для боротьби з перенакопиченням капіталу. В якості допоміжного інструменту використовується податково-бюджетна політика. Скорочуються державні витрати, знижується споживчий попит, відбувається зниження податкових ставок в господарській сфері.

Організаційне забезпечення включає дві уніфіковані групи методів: 1) спрямовані на збереження пропозиції (підтримка національних компаній; зміни до законодавства про банкрутство; здійснення довгострокових операцій на ринку; здійснення заходів щодо підвищення ліквідності; викуп проблемних активів та випуск облігацій внутрішніх державних позик; надання державних гарантій щодо незабезпечених кредитів); 2) стимулювання споживчого попиту (пільги; будівництво соціального житла; розвиток транспортної інфраструктури (регіональної); розвиток електро- та водопостачання; політика гарантування грошових вкладів; збільшення кредитування малого та середнього бізнесу; підтримка малозабезпечених верств населення).

Разом із тим, необхідно зазначити, що глобальна економічна криза 2008 р., яка загострилась через протиріччя розвитку фінансової системи –

поширилась на реальний сектор, що є головною стратегічною проблемою для усіх країн світу, та обумовлює реалізацію масштабних державних програм з відновлення стійкості економіки. Розвинені країни світу вжили оперативних заходів щодо пом'якшення кризових явищ – від посилення контролю до націоналізації компаній. Проте нівелювати повною мірою наслідки кризи їм не вдалось.

Показано, що головним механізмом антикризового регулювання економіки виступає відповідна державна стратегія, яка через формалізацію ключових економічних цілей, які ставить перед собою держава, визначення засобів їх досягнення в осяжній довгостроковій перспективі – передбачає формування і розвиток економічного потенціалу країни, що обумовлюється: по-перше, архітектонікою економіки (технології, виробниче і наукове обладнання, споруди, їх потужності та можливості; структура влади) і якістю населення (рівень освіти; професійна кваліфікація; стан здоров'я; демографічні процеси; мотивація участі у стратегічній діяльності і здатність долати опір); по-друге, прогресивними змінами в організації внутрішньої економічної і соціальної структури суспільства, що забезпечують її чутливість до змін зовнішнього середовища (спроможність національної еліти своєчасно виявити і сприйняти зовнішні зміни, реалізувати адекватні дії щодо забезпечення стратегічних можливостей для розробки і впровадження інновацій).

Значення державної економічної стратегії розкрито через її наступні ознаки-функції. По-перше, забезпечує можливість реальної оцінки ситуації, можливостей і чітких перспектив розвитку суспільства. По-друге, забезпечує стійкість та спадкоємність суб'єктів державного управління економікою через продовження реалізації економічної програми. По-третє, уособлює суспільний договір та структурує систему управління. Дотримання прийнятої стратегії формує довіру до влади суспільства, його консолідованість через визначеність та зрозумілість економічних цілей, їх реалізацію. По-четверте, наявна економічна стратегія держави дає підставу конструктивної критики по конкретних тактичних питаннях. По-п'яте, зміст стратегії зумовлює зміст всієї поточної діяльності (визначає напрями бюджетної політики; довгострокові засади розвитку підприємництва, формування інвестиційного клімату, зовнішньої економічної політики, підвищує довіру інших держав і забезпечує можливості посилення позицій національної економіки). По-шосте, визначає чітку послідовність реалізації цілей розвитку національної економіки, їх уточнення і доповнення.

Показано, що предметом державної економічної стратегії виступають: по-перше, проблеми, прямо пов'язані з головними національногосподарськими цілями, що спрямовані на підвищення ефективності національної економіки (створення нових або ліквідацію старих галузей і виробництв, розвиток масштабних наукових досліджень і технологій, освоєння нових секторів світового ринку); по-друге, проблеми, пов'язані із зовнішньоекономічними чинниками, що потребують постійного моніторингу. При цьому, специфіка формування державної економічної стратегії визначається низкою факторів,

зокрема: позиція країни на світовому ринку, динаміка розвитку, її потенціал, дії конкуруючих країн, характеристики виробленої продукції, загальний стан економіки, культурне середовище. При цьому, формування та використання методології державного стратегічного управління обумовлено характером змін, перш за все, у зовнішньому (економічному) середовищі.

Поглиблене розкриття сутності державної економічної стратегії потребує усвідомлення моделей організаційної поведінки держави. При цьому залежно від реакції держав на зміни світогосподарської системи та варіацій поведінки на світовому ринку виділяють – приростну та підприємницьку модель. Перша з них характеризується: цілепокладанням «від досягнутого»; мінімізацією відхилень від традиційної поведінки; послідовним пошуком альтернативних рішень та прийняття першого задовільного з них. Така модель є притаманною традиційно розвиненим країнам, що посідають провідні позиції у світовій економіці. Друга модель відзначається: прагненням її суб'єктів до змін (у внутрішньому та зовнішньому середовищі), з якими пов'язана майбутня ефективність; прогнозуванням небезпек або можливостей; широким пошуком альтернативних управлінських рішень та обрання з них оптимального варіанту. Така модель є притаманною для країн на етапі трансформації структури національної економіки, вибудови геополітичної значущості.

Системний аналіз вітчизняної моделі державного регулювання економіки дав змогу виявити її основні негативні характеристики, що потребують особливої уваги, а саме: відсутність консолідованого спрямування на досягнення загальних цілей і виконання державою своєї місії; не ефективність структурно-функціональною ієрархічною будовою, що не відповідає змінним суспільним умовам через неспроможність генерального суб'єкта адекватно оперувати збільшеним обсягом даних і керувати специфічними й різноманітними потоками інформації (цим зумовлена необхідність у спрощеній та єдиній моделі світу, що враховує комплекс специфічних потоків); відсутність чіткої стратегії реалізації такої моделі. Обґрунтовано, що система стратегічного державного управління національною економікою України має носити антикризовий характер, ознаками якого є: зміцнення системи державної виконавчої влади та вдосконалення взаємодії суб'єктів управління різних рівнів; зміна пріоритетів в економічній сфері щодо актуалізації розвитку реального сектора та управління державною власністю; посилення розподільчої функції держави.

У третьому розділі – *«Аналіз розвитку реального сектора економіки України та напрямів формування державної антикризової політики»* – проведено аналіз економічної безпеки як складової державної антикризової політики в реальному секторі економіки, а також механізму ідентифікації кризових процесів, проаналізовано інноваційну та інвестиційну складові розвитку реального сектора економіки.

Встановлено, що оскільки економічна криза в дослідженні розглядається як загальна закономірність, властива ринковій економіці, будь-яке управління, по суті, має бути антикризовим, тобто містити відповідні механізми

діагностування, прогнозування, регулювання та контролю у кризових ситуаціях, що забезпечують можливості переходу економіки на якісно новий рівень розвитку. Особливо вираженим характер антикризового управління має стати на сучасному етапі розвитку.

Доведено, що для оцінки кризи можна використовувати показники економічної стійкості, сутність яких полягає в порівнянні фактичних показників функціонування економіки з деякими заданими (пороговими) значеннями по кожній підсистемі. Доведено, що системною метою держави є протидія загрозам та викликам зовнішнього та внутрішнього середовища, забезпечення стійкості національної економіки. Кількісні показники та критерії для моніторингу слід оцінювати за допомогою статистичних методів з подальшим ранжуванням фактичних параметрів стійкості. Обґрунтовано доцільність доповнення захисту від загроз запобіжними превентивними заходами, в основі яких лежить формування антикризової стратегії держави та оперативне управління, яке відповідає обраній тактиці.

Виокремлення якісних та кількісних параметрів (порогові значення), вихід за межі яких викликає загрозу економічній стійкості країни були покладені в основу дослідження кризових процесів в Україні. Для оцінки обрано економічну, інвестиційну, інноваційну, структурно-функціональну, фінансову, соціальну та організаційно-економічну підсистему (табл.1).

Дані таблиці свідчать, що більшість показників, що характеризують відповідні процеси, мають критичні значення. У кожній підсистемі виділяється індикатор, що свідчить про наявність кризової ситуації або імовірність її виникнення (висока, середня, низька). Так, в якості основного індикатора для інвестиційної підсистеми пропонується зношеність основних виробничих засобів (зношеність основних виробничих засобів понад 40% свідчить про кризовий стан). Залежно від функціонального стану кожної підсистеми можна зробити висновок про стан економічної стійкості та розробити відповідні антикризові заходи.

Розвиток реального сектору економіки є складним, динамічним та суперечливим процесом, де в кожен момент часу виникають різні етапи і типи криз. Основними обмежуючими факторами розвитку реального сектора економіки є низька частка обробних виробництв у галузевій структурі валової доданої вартості; знос основних виробничих фондів; незначна частка інноваційної продукції; низький рівень рентабельності.

В таблиці 2 наведено динаміку основних макроекономічних показників функціонування та розвитку промисловості України внаслідок реалізації державної політики у 1995-2015 рр. Дані таблиці 2 свідчать, що протягом наведеного періоду спостерігається незначне коливання валової доданої вартості промисловості до збільшення показників (протягом 2004-2006 рр.), але в цілому тенденція спрямована на зниження (протягом 2006-2013 рр.).

Таблиця 1

Показники дослідження кризових процесів внаслідок реалізації державної соціально-економічної політики в Україні

Показники	Імовірність виникнення кризової ситуації			Фактичний 2015 рік, %,
	висока	середня	низька	
Економічна підсистема				
Індекс фізичного обсягу валового внутрішнього продукту, у % до 1990 року	<40	40-80	>80	79,8
Індекс фізичного обсягу валового внутрішнього продукту, у% до попереднього 2012 року	<90	90-105	>105	100,2
Частка промисловості в структурі валової доданої вартості,%	<25	25-50	>50	21,0
Інвестиційна підсистема				
Знос основних виробничих фондів, %	>40	30-40	<30	57,3
Індекс капітальних інвестицій, % до попереднього року	<101	101-105	>105	88,9
Індекс основних засобів промисловості, % до попереднього року	<100	100-105	>105	104,0
Інноваційна підсистема				
Темп зростання обсягів інноваційної продукції,%	<15	15-20	>20	10,3
Темп зростання витрат на НДДКР, %	<20	20-50	>50	13,5
Витрати на дослідження і розробки, у % до ВВП	<1	1-2	>2	0,7
Структурно-функціональна підсистема				
Частка в експорті продукції промисловості, %	<30	30-50	>50	58,7
Темп зростання експорту високотехнологічної продукції, %	<15	15-20	>20	5,9
Темп зростання обсягів експорту продукції,%	<25	25-50	>50	25,8
Фінансова підсистема				
Питома вага збиткових підприємств,%	<10	10-20	>20	3,4
Співвідношення прострочених кредитів до загальної суми кредитів банків, %	>20	20-7	<7	19,0
Рівень рентабельності промисловості,%	<10	10-20	>20	3,0
Соціальна підсистема				
Коефіцієнт природного приросту населення (на 1000 чоловік)	<25	25-50	>50	- 5,7
Загальні витрати на охорону здоров'я (% від ВВП)	<10	10-20	>20	7,8
Рівень безробіття, у% до економічно активного населення	>2	1-2	<1	7,2
Сальдо міграційного прибулих / вибулих (чол.)	<0	0	>0	31913
Організаційно-економічна підсистема				
Питома вага обсягів бюджетних коштів, спрямованих на розвиток промисловості, %	<5	5-7	>7	0,2
Темп зростання кількості господарюючих суб'єктів всіх видів діяльності, %	<90	90-105	>105	42,1
Внутрішній кредит наданий банківським сектором, у % до ВВП	<100	100-110	>110	96,6

на 8,7%), зміна індексу промислового виробництва за 1995-2015 рр. свідчить про його падіння на 45%. Це пояснюється тим, що протягом 2006-2015 рр уряд країни не зміг поліпшити і посилити структуру економіки, не почав проводити більш здорову фінансову і бюджетну політику, не відбулось збільшення золотовалютних резервів.

Слід відзначити, що сприйнятливість українського бізнесу та економіки до інновацій залишилася низькою: частка підприємств реального сектору економіки у 2015 році, що здійснювали технічні інновації, становить всього 16%. У Німеччині цей показник сягає 73%, у Бельгії - 58%, в Естонії - 47%, у Чехії - 41%. У промисловому виробництві використовується лише 4,2% наявних винаходів, адже через неврахування інтелектуальної власності вартість підприємств реального сектору економіки України занижена на 50–80%.

Необхідно відзначити, що збереглися фінансові, інституційні та інфраструктурні бар'єри, що перешкоджають диверсифікації економіки і переходу до стійкого довгострокового зростання. Серед них:

Таблиця 2

Динаміка основних макроекономічних показників функціонування та розвитку промисловості Україні внаслідок реалізації державної соціально-економічної політики у 1995 – 2015 рр., %*

Ретроспективний період, роки	Основні макроекономічні показники результативності функціонування промисловості в цілому			
	ВДВ промисловості у загальному обсязі ВДВ	Основні виробничі засоби промисловості	Випуск промислової продукції в загальному обсязі випуску (у фактичних цінах до попереднього року)	Індекс промислового виробництва (до попереднього року)
1995	34,6	31,5	47,4	141,1
2000	31,4	34,4	47,0	134,0
2003	30,3	35,3	48,4	115,8
2004	28,5	36,9	48,0	112,5
2005	30,9	35,9	47,8	103,1
2006	31,7	33,5	46,5	106,1
2007	31,2	32,3	45,3	107,6
2008	30,1	24,1	44,5	94,8
2009	26,9	24,9	40,5	78,1
2010	25,3	16,6	43,5	111,2
2011	25,2	17,3	44,8	108,0
2012	24,8	17,0	43,7	99,5
2013	23,0	15,9	42,6	95,7
2014**	22,3	15,4	42,1	95,34
2015 **	22,0	14,1	40,5	78,5

Джерело * Розроблено й обчислено автором

** Розрахунки здійснені за 2014, 2015 рік без АРК та Донецької і Луганської областей

- неадекватність інвестиційним потребам економіки обсягу довгострокових позикових ресурсів, який пропонує вітчизняний приватний фінансовий сектор. Частка кредитів строком понад три роки в сукупному обсязі позик, виданих підприємствам вітчизняними банками (без врахування Ощадбанку), складає всього 15%. Внесок залучених на внутрішньому ринку кредитів у фінансування інвестицій в основний капітал становить менше 9%;

- нерозвиненість інфраструктури (фінансової, виробничо-технологічної, кадрової), що забезпечує функціонування інноваційного бізнесу і комерціалізацію результатів наукових розробок;

- низькі конкурентні умови порівняно з експортерами з інших країн. Наслідком є скорочення промислового виробництва орієнтованого на експорт за перші місяці 2009 і 2013 року, досягнувши максимального розміру в травні.

Аналіз показників свідчить про наявність у промисловому комплексі кризових тенденцій, при цьому домінуючими є небезпечні тенденції зниження частки обробних виробництв у галузевій структурі валової доданої вартості, збільшення зносу основних виробничих фондів та інші.

Зазначимо, що головними причинами падіння ВВП України 2014-2015 рр. стало руйнування виробничої і транспортної інфраструктури через бойові дії на сході країни, втрата традиційних економічних зв'язків між підприємствами України і суб'єктами господарювання частини зони АТО, обмеження доступу до російського ринку, слабкий зовнішній попит, падіння світових цін на ключових товарних ринках, низька платоспроможність населення і фінансові труднощі підприємств на тлі зростання собівартості виробництва, а також негативні очікування економічних агентів і зменшення внутрішнього інвестиційного попиту.

У четвертому розділі – «Стратегічні напрями державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки в умовах глобалізації» – розроблено наукову концепцію державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки та запропоновано модель-схему його модернізації, обґрунтовано науково-методологічний підхід до розподілу бюджетних коштів на реалізацію модернізації реального сектора економіки в рамках державної політики антикризового розвитку.

Показано, що сучасні реалії розвитку економіки України відзначаються зниженням її конкурентоспроможності, зокрема через неінноваційність та сировинну структуру, що відбувається на тлі тривалої системної кризи та відсутності дієвої стратегії її подолання. Встановлено, що з системних позицій така ситуація зумовлена відсутністю продуктивної співпраці суб'єктів управління національною економікою, освіти і науки, виробників та інших бізнес-структур щодо здійснення інновацій, забезпечення переходу до нового технологічного укладу.

За результатами проведеного аналізу встановлено, що визначальною умовою антикризового розвитку національної економіки України загалом та реального сектору як її ключової ланки, що забезпечує відтворювальні процеси в економіці – виступає модернізація. При цьому, враховуючи природу кризових

явищ, їх унікальність, що обумовлює неможливість на основі традиційних підходів розв'язати кризу, – остання потребує застосування нововведень щодо виходу з рецесії. Саме тому інновації мають складати основу системної модернізації реального сектора економіки. У зв'язку з цим потребує уточнення сутність такої модернізації реального сектора економіки як процесу формування особливого типу поведінки економічних суб'єктів, спрямованого на якісні прогресивні зміни існуючих інституційних форм, оновлення соціальних і технологічних основ економічної системи, підвищення її конкурентоспроможності.

Проведення системної інноваційної модернізації реального сектору економіки передбачає врахування головних чинників і загроз. Серед основних чинників виділено: якісні характеристики людського капіталу; подолання дисфункціональності суб'єктів державного управління національною економікою; розвиток науки і техніки; готовність економічних агентів до змін; достатність ресурсів та їх джерел (галузь, комплекс) для масштабних змін; вплив модернізаційних складових на зростання ВВП; спроможність модернізації щодо подолання кризових та післякризових явищ, а також формування відповідних господарських пропорцій. Серед головних загроз визначено: інституційну нерозвиненість; поглиблення соціально-економічної диференціації населення та регіональну асиметричність; вплив груп інтересів; неефективність системи державного управління. Врахування таких чинників і загроз закладає основу формування антикризової стратегії як механізму системної інноваційної модернізації реального сектора економіки, що орієнтований на реалізацію сучасної моделі суспільного розвитку через перетворення її капіталістичної форми та соціокультурного піднесення, зокрема на основі розвитку інформаційної економіки, соціалізації фінансів тощо.

Виходячи з цих положень, запропоновано наукову концепцію антикризової стратегії реального сектору економіки, що враховує перспективні напрями зростання, на основі поєднання модернізації з інноваційним розвитком з метою забезпечення конкурентоспроможності економіки України, її ефективного включення до системи глобальної економіки, забезпечення високих соціально-економічних параметрів та соціальної спрямованості. Система принципів реалізації концепції передбачає: керованість, довгострокову стійкість; гуманізацію; інноватизацію; збалансування інтересів суспільства, бізнесу, держави.

Здійснення процесу модернізації, порядок її реалізації визначається особливістю української економіки, а саме – посттрансформаційністю і експортною спрямованістю. Така специфіка враховує наступні етапи: 1) наздоганяючу фазу із запозиченням технологій для переходу до п'ятого і шостого технологічних укладів; 2) інституційну модернізацію та інфраструктурне забезпечення інноваційного розвитку; 3) продукування власних технологічних інновацій. Реалізація таких етапів передбачає розв'язання відповідних стратегічних завдань: по-перше, доступ до технологій на основі залучення зовнішніх інвесторів; по-друге, пошук ринків збуту у

світогосподарській системі для продукції з високою доданою вартістю; по-третє, уточнення пріоритетів інноваційного розвитку.

Доведено, що реалізація другого завдання передбачає, у т.ч. орієнтацію на внутрішній ринок на основі масштабного інфраструктурного розвитку, сприяння міжрегіональній співпраці та зменшенню економічній диференціації регіонів через закріплення капіталів корпорацій за територіями розміщення їх основних засобів, а також новий підхід до освоєння простору.

Обґрунтовано, що реалізація третього завдання має базуватись на існуючому науково-технічному потенціалі з орієнтацією на випереджальні, закриваючі та гуманітарні технології, здатних забезпечити створення елементів нового технологічного укладу. Їх загальні параметри мають передбачати суспільні потреби, не задоволені на достатньому рівні сучасною економікою, зокрема: енергетика; біо-, медичні та когнітивні технології.

Доведено, що модернізація реального сектору економіки України визначає необхідність генерування модернізаційної еліти та механізмів соціальної (вертикальної) мобільності, формування дієвої моделі управління процесом модернізації.

Показано, що подолання кризи в реальному секторі економіки та формулювання комплексу заходів антикризової стратегії потребує першочергового розв'язання низки проблем, що зумовлені: дефіцитом фінансового ресурсу, неефективним використанням наявних ресурсів; недостатністю каналів збуту; низькою мотивацією персоналу. При цьому, ефективна реалізація відповідної стратегії передбачає новий підхід до її здійснення на основі активного та точкового впливу на епіцентри кризи, що враховує такі вимоги: аналіз причин кризи щодо помилок та прорахунків у системі управління; прогноз кризових наслідків; складання програми дій з можливістю її корегування; адаптування нормативно-правової бази; забезпечення фінансової та науково-технічної підтримки; стимулювання попиту.

Реалізація такого підходу обумовлює необхідність вироблення нової моделі антикризового розвитку реального сектору економіки, що враховує його інноваційну модернізацію. Методологічну основу моделі складає теорія макроекономічної рівноваги, умовою забезпечення якої у довгостроковій перспективі є: оптимальний ресурсний розподіл, узгодження суперечливих інтересів економічних агентів, збалансованість виробництва. Представлена модель передбачає регуляторний вплив на ключові сфери-об'єкти (людський капітал, наукова та бізнес-сфера), що мають забезпечити інноваційну модернізацію реального сектору економіки, переведення його у стан динамічної збалансованості та стійкого розвитку.

Проведений аналіз показав, що динаміка капітальних інвестицій як основного джерела реалізації антикризової стратегії в реальному секторі економіки має негативну тенденцію. Протягом 2012-2014 рр. їх обсяг зменшувався від 273256 млн. грн. до 219420 млн. грн. При цьому відзначається

зменшення частки коштів державного бюджету серед всіх джерел інвестування, відносні показники якого склали 6% у 2012 р. та 1,25% у 2014 р.

Рис. 1. Модель державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки на основі модернізації

Обмеженість фінансового ресурсу, який може бути спрямований на реалізацію антикризових напрямів обумовлює підвищені вимоги до його оптимального розподілу. У зв'язку з цим запропоновано та обґрунтовано науково-методологічний підхід до розподілу бюджетних коштів на реалізацію антикризової модернізаційної моделі розвитку реального сектора економіки, який базується на сценарному моделюванні, що дає змогу за кожним сценарієм (S_i) визначати галузі пріоритетного фінансування та прогнозувати очікувану економічну ефективність.

При цьому, AF – обсяг фінансування (amount of financing) з державного бюджету на реалізацію антикризової стратегії на певний період, на який здійснюється планування.

Тоді δ_i , $i = \overline{1,4}$ – частки бюджетних коштів, що виділяються для реалізації i -того сценарію, $\sum_{i=1}^4 \delta_i = 1$.

$af_i = \delta_i AF$, $i = \overline{1,4}$ – обсяг фінансування за i -тим сценарієм, грн.

Реальний сектор містить J галузей або видів економічної діяльності B_j , $j = \overline{1, J}$. Кожен вид економічної діяльності при реалізації кожного із сценаріїв характеризується кортежем значущих параметрів, зокрема ефективністю використання бюджетних коштів на реалізацію антикризової стратегії $(e_j)_i$, $j = \overline{1, J}$, $i = \overline{1,4}$.

$(\mu_j)_i$, $j = \overline{1, J}$, $i = \overline{1,4}$ – частка бюджетних коштів, що виділяються j -тому виду економічної діяльності для реалізації i -того сценарію з обсягу фінансування за i -тим сценарієм af_i , $\sum_{j=1}^J (\mu_j)_i = 1$.

$(af_j)_i = (\mu_j)_i af_i = (\mu_j)_i \delta_i AF$, $i = \overline{1,4}$, $j = \overline{1, J}$ – обсяг фінансування j -того виду економічної діяльності за i -тим сценарієм, грн.

Тоді формалізація оптимізаційної сценарної моделі має наступний вигляд:

$F = \sum_{i=1}^4 \sum_{j=1}^J (e_j)_i (af_j)_i \rightarrow \max$ – критерій максимізації ефекту використання бюджетних коштів на реалізацію антикризової стратегії;

при обмеженні на обсяг виділених ресурсів $\sum_{i=1}^4 \sum_{j=1}^J (af_j)_i \leq AF$.

Змінними в моделі є частки $(\mu_j)_i$, $j = \overline{1, J}$, $i = \overline{1,4}$ та δ_i , $i = \overline{1,4}$, тому додаються обмеження $\sum_{i=1}^4 \delta_i \leq 1$ та $\sum_{j=1}^J (\mu_j)_i \leq 1$.

Перший сценарій (S_1) передбачає збільшення ємності внутрішнього ринку. При цьому реальний сектор економіки представлено у вигляді орієнтованого графу $G = (V, E)$, де V – множина вершин графу, $v_j \in V$, які

відображують j -тий вид економічної діяльності. E - множина дуг графу, $\varepsilon_{jk} \in E$, які відображують наявність попиту k -того виду економічної діяльності на продукцію j -того виду економічної діяльності. Дуги зважуються обсягом відповідного попиту в грошовому вимірі w_{jk} . На рис. 2 представлено фрагмент графу $G = (V, E)$. Дуги ε_{jj} та ε_{kk} відображують наявність внутрішнього попиту відповідних видів економічної діяльності обсягом w_{jj} та w_{kk} відповідно. Всі дуги, що інцидентні вершині v_j розділяються на дві підмножини: дуги, що входять в вершину, позначимо цю підмножину $E_{\rightarrow j}$, та дуги, що з цієї вершини виходять - $E_{j \rightarrow}$.

Тоді $\sum_{\varepsilon_{kj} \in E_{\rightarrow j}} w_{kj} = W_{\rightarrow j}$ - сукупний попит, який формує j -тий вид економічної діяльності, а $\sum_{\varepsilon_{jk} \in E_{j \rightarrow}} w_{jk} = W_{j \rightarrow}$ - відповідно попит інших видів економічної діяльності на продукцію j -того виду економічної діяльності.

Пріоритетність j -того виду економічної діяльності з точки зору збільшення ємності внутрішнього ринку будемо визначати як

$$P_j = \frac{W_{\rightarrow j} + W_{j \rightarrow}}{2}.$$

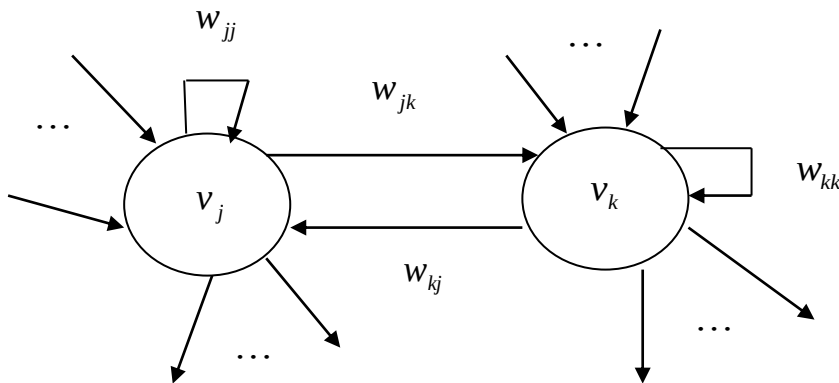

Рис. 2. Фрагмент графу $G = (V, E)$ взаємного попиту видів економічної діяльності реального сектору економіки як об'єктів державного впливу (власна розробка)

Крім пріоритетності кожний вид економічної діяльності характеризуватиметься досягнутим рівнем ефективності – часткою підприємств j -того виду економічної діяльності, які функціонують прибутково, - Pr_j ; часткою у ВВП O_j ; рівнем використання наявних виробничих потужностей PC_j , тобто j -тий вид економічної діяльності за першим сценарієм характеризується кортежем параметрів:

$$(B_j)_1 = \{P_j, Pr_j, O_j, PC_j\}.$$

Ефективність j -того виду економічної діяльності при реалізації першого сценарію буде функцією від означених параметрів:

$$(e_j)_1 = f(P_j, Pr_j, O_j, PC_j).$$

При цьому від перших трьох параметрів залежність буде прямопропорційною, а від останнього – зворотно пропорційною, оскільки наявність виробничих потужностей, які не використовуються, дає можливість швидко збільшити обсяг виробництва.

Другий сценарій (S2) – імпортозаміщення – базується на аналізі структури імпорту: I_j - частка j -того виду економічної діяльності в загальному обсязі імпорту та потенційних можливостях галузей реального сектору виробляти аналогічну продукцію Pot_j . Тобто j -тий вид економічної діяльності за другим сценарієм характеризується кортежем параметрів:

$$(B_j)_2 = \{I_j, Pot_j\}.$$

Ефективність j -того виду економічної діяльності при реалізації другого сценарію буде зростаючою функцією від означених параметрів:

$$(e_j)_2 = f(I_j, Pot_j).$$

Третій сценарій (S3)- пошук ніш на зовнішньому ринку для української продукції. Оскільки перспективними є зростаючі ринки, то для кожного виду економічної діяльності необхідно визначити динаміку світового ринку відповідної продукції MD_j . Важливим параметром є також рівень інноваційності продукції галузі, оскільки він визначає конкурентоспроможність товарів і послуг, - Inn_j . Наявний потенціал j -того виду економічної діяльності будемо характеризувати параметром E_j - частка j -того виду економічної діяльності в загальному обсязі експорту.

Тобто j -тий вид економічної діяльності за третім сценарієм характеризується кортежем параметрів:

$$(B_j)_3 = \{MD_j, Inn_j, E_j\}.$$

Ефективність j -того виду економічної діяльності при реалізації третього сценарію буде зростаючою функцією від означених параметрів:

$$(e_j)_3 = f(MD_j, Inn_j, E_j).$$

Четвертий сценарій (S4)- є найбільш складним з точки зору його формалізації, оскільки вимоги постіндустріальної економіки включають до себе як зростання частки сфери послуг в ВВП при поступовому зменшенні часток сільського господарства та промисловості, так і перехід галузей-локомотивів зростання реального сектору на більш високі рівні технологічних укладів; розвиток «зеленої» економіки за рахунок модернізації існуючих виробництв та створення нових – екологічних. В даній моделі розглянуто в основному третю вимогу – екологізації виробництва. Щодо першої вимоги, то введемо параметр Ser_j , який буде приймати значення 0 для галузей сільського господарства та промисловості; 1 – для видів економічної діяльності з надання традиційних послуг (наприклад, торгівля) та 2 - для видів економічної діяльності з надання

інноваційних послуг. Другу вимогу будемо характеризувати рівнем основних технологій, що використовуються j -тим видом економічної діяльності - $Tech_j$. Екологічність j -того виду економічної діяльності характеризуватимемо витратами на природоохоронну діяльність NC_j та рівнем викидів забруднюючих речовин та створюваних відходів HE_j (harm to the environment).

Тобто j -тий вид економічної діяльності за четвертим сценарієм характеризується кортежем параметрів:

$$(B_j)_4 = \{Ser_j, Tech_j, NC_j, HE_j\}.$$

Ефективність j -того виду економічної діяльності при реалізації четвертого сценарію буде зростаючою функцією від означених параметрів:

$$(e_j)_4 = f(Ser_j, Tech_j, NC_j, HE_j).$$

У п'ятому розділі – «*Реалізація державної політики антикризового розвитку реального сектора економіки*» – розроблено механізм реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектора економіки в умовах глобалізації.

Проведений у роботі аналіз рівня економічної безпеки показав, що за останній час не відбулося суттєвих зрушень, у подоланні наявних внутрішніх й зовнішніх загроз. Це є свідченням неефективно розроблених в даній сфері антикризових стратегій, і відсутності дієвих механізмів їх практичної реалізації. Наведено авторський процесно-замкнений підхід до побудови механізму реалізації антикризової стратегії реального сектора економіки в системі державної економічної політики України. Стратегічною метою формалізації архітектури та реалізації в межах антикризової стратегії управлінського механізму – є замкнене створення багатогалузевої, високотехнологічної, конкурентоздатної і високоефективної економіки спрямованої на: а) забезпечення високого рівня державної економічної безпеки; б) забезпечення заощадливого використання сировинних ресурсів функціонування української економіки; в) на розбудову інноваційного, інвестиційного та промислового потенціалів; г) оптимізацію структурних змін в реальному секторі економіки; д) оздоровлення екологічної ситуації; ж) інтеграцію національної економічної системи до глобалізаційної системи світогосподарських зв'язків на взаємовигідних умовах; к) поступове підвищення вимог до результативності управління сталим розвитком, що реалізує загальноекономічне прискорення та макросистемну еволюцію в межах національної економічної системи.

Доведено, що за призначенням дія управлінського механізму в межах антикризової стратегії розмежовуватиме наявні ресурси та можливості за визначальними об'єктами локалізації зусиль та сприятиме виконанню наступних функцій: по-перше, забезпечувати інструментарій для обґрунтування і прийняття стратегічних і поточних рішень, що охоплюють як макро-, так і мікроекономічний регулюючий вплив і параметри функціонування держави; по-друге, забезпечувати за допомогою адміністративних та економічних методів впливу практичну реалізацію

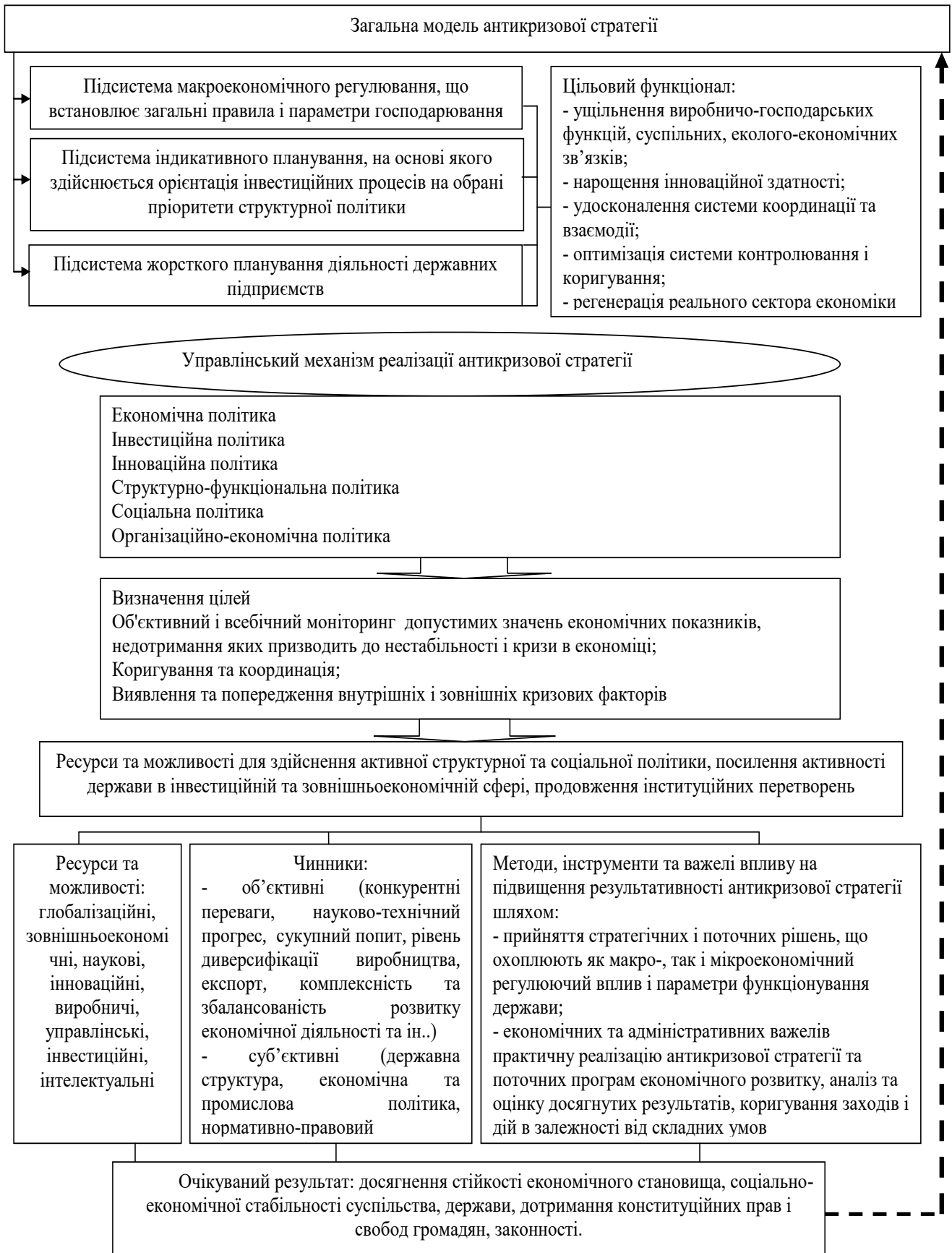

Рис. 3. Модель механізму реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектора економіки

антикризової стратегії та поточних програм економічного розвитку, аналіз та оцінку досягнутих результатів, коригування заходів і дій в залежності від складних умов; по-третє, забезпечувати необхідний правовий та політичний захист економічного суверенітету країни на основі вироблення і послідовного запровадження нормативно-правових актів, що передбачають охоронні, заохочувальні та заборонні режими в системі взаємовідносин з іншими країнами; по-четверте, формувати стійку і надійну систему розподілу прав, функцій і відповідальності, взаємодії органів і посадових осіб, що створює можливість швидкого і компетентного реагування на всі виникаючі явища і кризові ситуації у функціонуванні національної економіки.

В роботі сформульовано низку напрямів структурних зрушень, що включають політику диверсифікації, поліпшення якості продукції, прискорення модернізації, формування та розвитку ринкових інфраструктур, зростання та підтримки малих підприємств, розповсюдження інновацій, виділення локомотивів зростання, посилення конкуренції на внутрішньому ринку. Це дало змогу обґрунтувати складові модернізаційного потенціалу в рамках антикризової стратегії (сукупні ресурси та можливості, резерви різної природи національного господарства по досягненню цілей сталого розвитку) із визначенням чинників їх формування, конкретних кроків, відповідних функцій, критеріїв, локомотивів зростання на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу) (табл. 3).

Таблиця 3

Нові локомотиви зростання для України

Короткострокові (3-5 років)	Середньострокові (5-8 років)	Довгострокові (в межах 10 років і більше)
- нові поновлювані види енергії (енергія припливів); - конвергентна мовна індустрія і зв'язок; - конвергентна система ІТ; - охорона здоров'я; - туризм; - сучасні «зелені» міста.	- нові поновлювані види енергії (сонячні батареї); - високий ступінь використання водних ресурсів; - джерела енергії з низькими викидами вуглецю; - виробництво продуктів з високою доданою вартістю; - використання світловиpromінюючих діодів; - освітні послуги; - «Зелені» фінанси; - програмне забезпечення контенту;	- нові поновлювані види енергії (морська біосировина); - джерела енергії з низькими викидами вуглецю (повторне використання двоокису вуглецю); - екологічно чисті транспортні мережі; - застосування робототехніки; - нові матеріали і нано медичне обладнання (для біомедицини);
- розробки прикладних технологій; - поліпшення систем і створення інвестиційного клімату.	- оволодіння основними технологіями; - створення ринку.	- отримання базових технологій; - підготовка кадрів та ін.

Доведено, що складові модернізаційного потенціалу антикризової стратегії орієнтовані на ліквідацію наслідків економічної кризи, підвищення зайнятості населення на основі створення нових робочих місць і одночасно націлені на визначення локомотивів зростання, які орієнтовані на майбутнє. Успішну реалізацію модернізаційного потенціалу антикризової стратегії планується забезпечити шляхом розвитку партнерства між секторами суспільства (держава: галузеві підрозділи уряду, бізнес, громадськість) та залучення до планування, розробки та реалізації зазначеної стратегії усіх зацікавлених сторін (приватний сектор, науковці, громадські організації, органи місцевого самоврядування).

З урахуванням вищевикладеного, а також в сучасних умовах постійного нарощення й поширення процесів глобалізації та загроз функціонування національної економічної системи, сформовані наступні напрямки антикризових заходів в розрізі складових нових локомотивів зростання:

1. Створення системних умов для ринку (поліпшення законодавчої бази, податкова підтримка):

- підготовка законодавчої бази для створення нового ринку відповідно до змін конвергентних умов;

- покращення систем для відновлення та активізації ринкових функцій.

2. Бюджетна підтримка для реалізації пілотних проектів, об'єктів громадського призначення для початкового формування ринку:

- створення початкового ринку щодо нових технологій, нових продуктів з метою громадського користування (застосування світловипромінюючих діодів: дорожні системи, пошти тощо, нові поновлювані види енергії: реалізація проекту «зелених будинків»);

- просування пілотних проектів для ринкової перевірки та розширення нових проектів (сучасні «зелені будинки»: реалізація пілотних будинків, застосування роботів: реалізація пілотних проектів «роботленд» та ін.).

3. Допомога у створенні системної інфраструктури, включаючи розробку міжнародних стандартів та системи сертифікації з метою виходу на світові ринком:

- розширення підготовки стандартної ліцензійної системи для прискорення застосування продукції нових локомотивів зростання (розширення стандартної системи сертифікації для роботехніки, охорони здоров'я, освітлення світловипромінюючих діодів тощо);

- використання системи обов'язкового/примусового застосування для активного створення ринку (обов'язкове застосування поновлюваних джерел електроенергії в держустановах).

4. Посилення конкурентоспроможності на світовому ринку через кілер-аплікейшн:

- концентрація зусиль на отриманні основних прикладних технологій, розробці технологій з високим ступенем залежності від іноземних виробників (висока ефективність використання води (технології опріснення морської води),

«зелені» транспортні засоби (технології виробництва гібридних автомобілей), індустрія конвергентного мовлення та зв'язку, конвергентні системи ІТ;

- підвищення ефективності інвестицій в науку і конструкторські розробки і збільшення частки таких інвестицій в сфері нових локомотивів зростання економіки.

5. Забезпечення потенціалу майбутнього зростання через розробку базових вихідних технологій: отримання базових вихідних технологій шляхом переходу до «стратегії творчого лідерства».

6. Підготовка професійних кадрів за галузями нових локомотивів зростання:

- надання фінансової допомоги у зміцненні бази середньострокової та довгострокової підготовки кадрів, виявлення потреб у нових кадрах;

- надання допомоги у створенні професійних магістратур за галузями нових локомотивів зростання і підготовка магістрів і кандидатів наук.

Свідченням ефективності запровадження антикризових заходів в реальному секторі економіки є досягнення економічного зростання, який супроводжується розвитком виробничої сфери, що орієнтується на експорт, індустрію знань, а також створення робочих місць. Запропоновані антикризові заходи орієнтовані на забезпечення ефективного управління реальним сектором економіки, реалізація цих заходів сприятиме стабілізації ситуації і забезпеченню сталого економічного зростання.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наведено нове вирішення науково-прикладної проблеми розроблення теоретико-методологічних положень формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України. Отримані в процесі дослідження результати дали змогу сформулювати такі висновки та пропозиції, що мають наукове та практичне значення.

1. Проведене дослідження генезису причин виникнення криз в глобалізованій ринковій економічній системі показало, що первинною з них є вичерпання закладеного в прийнятій парадигмі «нової економіки» потенціалу зростання, що призводить до циклічних коливань світової економіки різного характеру під впливом похідних причин, серед яких: перевиробництво фіктивного капіталу, втрата регуляторного впливу держави на зростаючі ринки інвестицій; використання наднизьких відсоткових ставок; зміни демографічної структури і нова якісна характеристика трудових ресурсів; катаклізми природного і техногенного характеру; зниження якості і кількості природних ресурсів. Такі обставини суттєво вплинули на національну економіку України, як світогосподарську підсистему, проте із нашаруванням на специфічні причини, а саме: порушення макроекономічних пропорцій та відтворювального процесу, що загостило протиріччя суспільної системи між недосконалими трансформаційними економічними відносинами і рівнем розвитку

продуктивних сил, невідповідність виробничих процесів та процесів споживання.

2. Спираючись на наукові дослідження, обґрунтовано необхідність нового розуміння державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки в межах авторського дослідження, що представлена як особливий процес, який реалізується через сукупність методів та прийомів, що дають змогу розпізнавати кризи, здійснювати їх профілактику, та за допомогою якої держава здійснює вплив на галузь, створює умови для забезпечення її виходу на сучасний технологічний конкурентний рівень та більшої частки доданої вартості, з метою зменшення тривалості і глибини кризи, а також пом'якшення її негативних соціально-економічних наслідків. Основними засадами здійснення такої політики з боку суб'єктів державного управління виступають: збереження ринкової свободи та антимонопольне регулювання; ефективне використання ресурсів для інвестування в реструктуризацію; поліпшення соціального стану.

3. Встановлено, що посилення тенденцій глобалізації економіки актуалізує підняту проблему формування та реалізації державної політики антикризового розвитку з позиції забезпечення стійкості національної економіки як відкритої системи щодо зовнішніх впливів через неможливість в нових умовах ефективної реалізації відтворювального процесу в національних межах. Необхідність забезпечення такої стійкості посилюється подвійністю економічної природи глобалізаційного процесу, що передбачає переваги інтеграції у поєднанні із загрозами національним економічним інтересам, поглибленням диференціації країн за рівнем економічного, соціального та науково-технічного розвитку. Уточнено та систематизовано основні чинники зовнішнього середовища, що зумовлюють протиріччя глобалізаційних економічних процесів, серед яких: деформація співвідношення наднаціонального й національного; перетворення організаційно-економічної структури світової економіки; зміни у структурі та напрямках реалізації міжнародних економічних й політичних зв'язків; деформація міжнародного поділу праці; перетворення системи перерозподілу. При цьому, ступінь впливу зовнішніх чинників значною мірою обумовлена внутрішнім станом національної економіки, її стійкістю. В цьому проявляється необхідність нового підходу до формування та реалізації державної політики антикризового розвитку в умовах глобалізації, розробка і реалізація якого передбачає зміну концептуальної основи системи міжнародних відносин. Теорія балансу сил, що ґрунтується на концепції конфронтаційного типу має бути замінена теорією балансу національних інтересів, в основу якої покладено модель партнерства.

4. Аналіз методологічних засад та зарубіжного досвіду державної політики антикризового розвитку економіки дав змогу виявити основні вимоги щодо забезпечення її ефективності, які класифіковано за критеріями: системи управління (гнучкість та адаптивність, пріоритет неформального управління, інтеграція, пошук найбільш ефективних засобів і методів управління, забезпечення ситуативного реагування на основі децентралізації; концентрація

зусиль більш ефективного використання потенціалу об'єкта); механізму управління (мотивування на розв'язання кризової ситуації; інтеграція за цінностями професіоналізму; ініціативність; корпоративна солідарність); процесу управління (мобільність та динамічність у використанні ресурсів, реалізації інноваційних програм; програмно-цільовий підхід; чітке врахування часового чинника; розроблення та оцінювання послідовних рішень й альтернатив; ґрунтовний відбір критеріїв якості рішень); стилю управління (професійна довіра, цілеспрямованість, антибюрократична організація, ініціативність і самоорганізація, підвищення відповідальності). Виявлено основні підходи до антикризового регулювання економіки з позиції фінансового та організаційного забезпечення реалізації.

5. Уточнено сутність та значення державної економічної стратегії, яка через формалізацію ключових економічних цілей, які ставить перед собою держава, визначення засобів їх досягнення в осяжній довгостроковій перспективі – передбачає формування і розвиток економічного потенціалу країни, що обумовлюється: архітектонікою економіки, якістю трудового ресурсу, прогресивними змінами в організації внутрішньої економічної і соціальної структури суспільства, що забезпечують її чутливість до змін зовнішнього середовища. Значення такої стратегії розкрито через її ознаки-функції, що передбачають: забезпечення реальної оцінки ситуації, спроможності і перспектив розвитку; забезпечення стійкості та спадкоємності суб'єктів державного управління національною економікою; уособлення суспільного договору та структуризації системи управління; формує довіру суспільства до влади, його консолідованість через зрозумілість економічних цілей; підвищує довіру з боку інших держав; дає підставу конструктивної критики; зумовлює зміст всієї поточної діяльності (напрями бюджетної політики, формування інвестиційного клімату, зовнішньої економічної політики тощо); визначає послідовність реалізації цілей розвитку національної економіки, їх уточнення і доповнення.

6. Уточнено предмет та основні фактори, що визначають державну економічну стратегію. Встановлено, що перший з них складають проблеми: зумовлені підвищенням ефективності національної економіки (виникнення нових або ліквідацію старих галузей і виробництв, масштабні наукові дослідження і технології, освоєння нових секторів світового ринку); пов'язані із зовнішньоекономічними чинниками, що потребують постійного моніторингу. Основними факторами, що визначають державну економічну стратегію виступають: позиція країни на світовому ринку, динаміка розвитку, її потенціал, дії конкуруючих країн, характеристики виробленої продукції, загальний стан економіки, культурне середовище. При цьому, формування й застосування методології стратегічного управління обумовлено характером змін, перш за все, у зовнішньому середовищі.

Узагальнено та виділено моделі формування державної економічної стратегії, залежно від варіацій поведінки на світовому ринку: приростну, що притаманна розвиненим країнам та відзначається цілепокладанням «від

досягнутого», мінімізацією відхилень від традиційної поведінки, послідовним пошуком альтернативних рішень та прийняття першого задовільного з них; підприємницьку, що характерна для країн на етапі трансформації структури економіки, вибудови геополітичної значущості, та відзначається прагненням її суб'єктів до змін задля майбутньої ефективності, прогнозуванням загроз і можливостей, пошуком альтернативних рішень та обрання з них оптимального з них.

Проведений системний аналіз вітчизняної моделі державного регулювання економіки дав змогу виявити її основні негативні характеристики, що потребують значної уваги, серед яких: відсутність консолідованого спрямування на досягнення загальних цілей і виконання державою своєї місії; не ефективність структурно-функціональною ієрархічною будовою, що не відповідає зміненним суспільним умовам через неспроможність генерального суб'єкта адекватно оперувати збільшеним обсягом даних і керувати специфічними й різноманітними потоками інформації; відсутність чіткої стратегії реалізації такої моделі.

7. Відповідно до предмету дослідження, уточнено особливості загроз на сучасному етапі. Доведено, що глобальний характер загроз і можливостей, вимагають зміни характеру державної політики антикризового розвитку, оскільки в сучасній практиці пріоритет надається механізмам безпосереднього реагування, у зв'язку з чим обґрунтовано необхідність протистояти впливу кризових чинників шляхом запровадження дієвої стратегії випереджаючого реагування на зміну ситуації, прийняття попереджувальних заходів при появі тенденцій до її погіршення, одночасно закладаючи основи для розвитку реального сектору економіки.

Обґрунтовано методологію дослідження кризових процесів із використанням якісних та кількісних параметрів економічної стійкості, що дає змогу суб'єкту реалізації державної політики оцінити ймовірність виникнення кризової ситуації і стійкості реального сектора економіки. Визначення можливостей настання криз за найбільш значущими показниками економічної стійкості за різними підсистемами (економічною, інвестиційною, інноваційною, структурно-функціональною, фінансовою, соціальною) може бути інтегроване в систему регулювання розвитку реального сектору економіки, що спрямована на розпізнавання, профілактику, ліквідацію негативних наслідків, а також використання можливостей для реалізації стратегічних цілей національної економіки. При цьому, фактичні дані по зазначених підсистемах свідчать, що більшість показників, які характеризують відповідні процеси, мають критичні значення. У кожній підсистемі виділяється індикатор, що свідчить про наявність кризової ситуації або імовірність її виникнення.

8. Аналіз ключових макроекономічних показників функціонування та розвитку промисловості України, як основної галузі реального сектору економіки за 1995-2015 рр. виявив загальну тенденцію до зниження рівня валової доданої вартості. Індекс промислового виробництва за цей період знизився на 45%. Залишається низькою сприйнятливість інновацій

українськими суб'єктами господарювання: частка підприємств реального сектору економіки, що здійснювали технічні інновації у 2015 році становить всього 16%. У промисловому виробництві використовується лише 4,2% наявних винаходів. Через неврахування інтелектуальної власності вартість українських підприємств реального сектору занижена на понад 50%.

9. Показано, що українська економіка відзначається зниженням конкурентоспроможності, зокрема через неінноваційність та сировинну структуру, що відбувається на тлі тривалої системної кризи та відсутності дієвої стратегії її подолання. Встановлено, що з системних позицій така ситуація зумовлена відсутністю продуктивної взаємодії суб'єктів управління національною економікою, освіти і науки, виробників та інших бізнес-структур щодо здійснення інновацій та, забезпечення переходу до нового технологічного укладу. При цьому, визначальною умовою антикризового розвитку реального сектору виступає системна модернізація як процес формування особливого типу поведінки економічних суб'єктів, спрямованого на якісні прогресивні зміни існуючих інституційних форм, оновлення соціальних і технологічних основ економічної системи, підвищення її конкурентоспроможності. Виявлено головні чинники і загрози проведення такої модернізації, які закладають основу формування антикризової стратегії реального сектору економіки.

Запропоновано наукову концепцію державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки, що враховує перспективні напрями зростання, на основі поєднання модернізації з інноваційним розвитком з метою забезпечення конкурентоспроможності української економіки, її ефективного включення до системи глобальної економіки, забезпечення високих соціально-економічних параметрів та соціальної спрямованості. Запропонована концепція ґрунтується на системі принципів: керованість, довгострокова стійкість; гуманізація; інноватизація; збалансування інтересів суспільства, бізнесу і держави. Концепцією передбачено три основні етапи реалізації антикризової стратегії: наздоганяючу фазу із запозиченням технологій; інституційну модернізацію та інфраструктурне забезпечення інноваційного розвитку; продукування власних технологічних інновацій. Реалізація таких етапів передбачає розв'язання відповідних стратегічних завдань: доступ до технологій на основі залучення зовнішніх інвесторів; пошук ринків збуту у світогосподарській системі для продукції з високою доданою вартістю; уточнення пріоритетів інноваційного розвитку.

10. Для здійснення модернізації реального сектора економіки в рамках державної політики антикризового розвитку обґрунтовано відповідну модель-схему, методологічну основу якою складає теорія макроекономічної рівноваги, умовою забезпечення якої у довгостроковій перспективі є: оптимальний ресурсний розподіл, узгодження суперечливих інтересів економічних агентів, збалансованість виробництва. Представлена модель передбачає регуляторний вплив на ключові сфери-об'єкти (людський капітал, наукова та бізнес-сфера), що мають забезпечити інноваційну модернізацію реального сектору економіки, переведення його у стан динамічної збалансованості та стійкого розвитку.

11. Обґрунтовано науково-методологічний підхід до розподілу бюджетних коштів на реалізацію модернізації реального сектора економіки в рамках формування та реалізації державної політики антикризового розвитку. Побудовано сценарну модель, яка містить чотири сценарії: збільшення ємності внутрішнього ринку, імпортозаміщення, пошук ніш на зовнішньому ринку для української продукції, структурна перебудова реального сектору в напрямі вимог постіндустріальної економіки. Для кожного із сценаріїв обґрунтовано кортеж параметрів, що характеризують пріоритетність галузей (видів економічної діяльності) реального сектору економіки з точки зору реалізації антикризової стратегії. Здійснено формалізацію оптимізаційної сценарної моделі розподілу обмежених бюджетних коштів за критерієм максимізації ефекту від їх використання.

12. Запропоновано концептуальні засади формування механізму інституціональних та інноваційних трансформацій реального сектора економіки в рамках державної політики антикризового розвитку з визначенням цілеспрямованого впливу на підсистему макроекономічного регулювання (встановлює параметри господарювання та загальні правила); підсистему індикативного планування (як основи для орієнтації інвестиційних процесів на відповідні ключові напрями структурної політики); планувальну підсистему щодо господарської діяльності державних підприємств. Запропонований механізм базується на засадах здійснення активної структурної політики, посилення активності держави в інвестиційній та зовнішньоекономічній сфері, продовження інституційних перетворень та передбачає зміну пріоритетів сталого розвитку, в основу яких покладено: формування сприятливих умов для покращення інвестиційного клімату та підвищення норми заощаджень, що сприяє перетворенню накопичень на інвестиції; залучення виробничих і фінансових ресурсів до секторів зростання; регулювання імпорту для захисту українських виробників в межах прийнятих процедур; реалізація стимулюючих механізмів у сфері експорту та його диверсифікація; реорганізація неефективних господарських структур; підтримка економічно ефективних і перспективних підприємств; закріплення норм ринкової поведінки господарюючих суб'єктів.

13. Набули подальшого розвитку складові модернізаційного потенціалу реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки, з позиції імовірності нарощення конкурентних переваг шляхом визначення локомотивів зростання на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу, на основі узгодження інтересів учасників економічних процесів, що мають вигляд комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на встановлення найбільш всебічної та ефективної узгодженості дій органів публічної влади, фінансових структур з метою розв'язання економічних проблем розвитку території та створення умов стійкого розвитку реального сектору економіки. Результатом такої взаємодії в рамках антикризової стратегії є: реалізація цільових структурних зрушень, підвищення ступеня керованості реальним сектором економіки, партнерство різних рівнів управління,

підвищення конкурентоспроможності продукції, стійкість розвитку реального сектора економіки, забезпечення інвестиційної та інноваційної активності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Ортіна Г.В. Державна політика розвитку реального сектору економіки України: формування та реалізація антикризової стратегії / Г.В. Ортіна. – Харків: НУЦЗУ, 2017. – 414 с.

Статті у наукових фахових виданнях з державного управління за напрямком дослідження:

2. Ортіна Г.В. Модернізація реального сектору економіки як стратегічний напрям промислової політики держави / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - № 12. – С. 40-43.

3. Ортіна Г.В. Напрями реалізації цільової стратегії промислово-інноваційної політики / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - № 14. – С. 49-52.

4. Ортіна Г.В. Формування та реалізація цільової стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку реального сектору економіки / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - № 15. – С. 25-27.

5. Ортіна Г.В. Виявлення та аналіз чинників формування кризових явищ в економіці в умовах глобалізації як передумова розроблення антикризових стратегій / Г.В. Ортіна // Економіка та держава. – 2013. - № 8. – С. 40-44.

6. Ортіна Г.В. Обґрунтування концептуального підходу до формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки / Г.В. Ортіна // Економіка та держава. – 2013. - № 11. – С. 29-32.

7. Ортіна Г.В. Антикризовий потенціал реального сектору економіки / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - № 18. – С. 81-84.

8. Ортіна Г.В. Роль державного регулювання у структурному розвитку реального сектору економіки України в умовах глобалізації / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - № 17. – С. 45-48.

9. Ортіна Г.В. Формування збалансованої стратегії реального сектору економіки на основі інноваційної моделі розвитку / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. - № 13. – С. 59 - 62.

10. Ортіна Г.В. Структурна перебудова промислового комплексу як напрям антикризової стратегії розвитку реального сектору економіки / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. - № 13-14. – С. 26 - 29.

11. Ортіна Г.В. Напрями розвитку корпоративного управління реальним сектором економіки в умовах подолання наслідків кризових явищ / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. - № 15. – С. 25 - 27.

12. Ортіна Г.В. Причини виникнення і наслідки економічних криз в ринковій економіці як об'єкти державного впливу [Електронний ресурс] /

Г.В. Ортіна // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2015. - № 2. - Режим доступу до журналу: [http:// www.dy.nauka.com.ua](http://www.dy.nauka.com.ua).

13. Ортіна Г.В. Вплив тенденцій глобалізації на умови забезпечення антикризової стратегії в процесі реалізації державної економічної політики [Електронний ресурс] / Г.В. Ортіна // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2015. - № 10. - Режим доступу до журналу: [http:// www.dy.nauka.com.ua](http://www.dy.nauka.com.ua).

14. Ортіна Г.В. Зарубіжний досвід реалізації державної політики щодо стратегічного розвитку реального сектора економіки [Електронний ресурс] / Г.В. Ортіна // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2016. - № 3. - Режим доступу до журналу: [http:// www.dy.nauka.com.ua](http://www.dy.nauka.com.ua).

15. Ортіна Г.В. Кластеризація як напрям реалізації державної антикризової стратегії розвитку реального сектора економіки [Електронний ресурс] / Г.В. Ортіна // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2017. - № 4. - Режим доступу до журналу: [http:// www.dy.nauka.com.ua](http://www.dy.nauka.com.ua).

16. Ортіна Г.В. Розвиток реального сектору економіки України в системі державного стратегічного управління / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. –2017. - № 16.-С. 98 - 101.

17. Ортіна Г.В. Стратегічні напрями державної політики щодо антикризової підтримки металургійної галузі України / Г.В. Ортіна // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2017. – Вип. 2 (7) (Серія "Державне управління"). - С. 164-172.

18. Ортіна Г.В. Підходи до розробки механізмів державного регулювання антикризового розвитку реального сектору економіки / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. –2017. - № 19. - С. 116 - 120.

19. Ортіна Г.В. Інструментарій та механізм державного регулювання інвестиційного забезпечення розвитку реального сектору економіки / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. –2017. - № 20. - С. 77 - 81.

Статті в іноземних наукових виданнях:

20. Ортіна А.В. Инновационно-инвестиционное обеспечение кластеров как стратегическая задача развития реального сектора экономики Украины / А.В. Ортіна // Научно-теоретический и практический журнал: Уральский научный вестник (ОРАЛДЫҢ ҒЫЛЫМ ЖАРШЫСЫ). – Республика Казахстан: г. Уральск: ТОО «Фирма Сервер + », 2014. - № 9 (88). - С. 35-40.

21. Ortina A. The formation of integrated structures as a task of anti-crisis strategy of the real economy / A. Ortina // Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum. – 2015. - № 7 (20). –Praha: Publishing house Education and Science, 2015. – P. 20-26.

22. Ortina A. Scientific and research approaches of organizational support of the anti-crisis development strategy of the real economy sector / A. Ortina // Nauka i Stadia. – 2015. - № 11 (142). - Przemysl: Nauka i studia, 2015. – P. 18-24.

23. Ortina A. Formation of conceptual approaches to development of the real sector of economy enterprises in the context of economics genesis / A. Ortina //

Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum. – 2016. - № 13 (26). – Central European journal for science and research, 2016. – P. 10-16.

24. Ortina A. Innovation and investment support for clusters as a strategic goal of enterprises development in the real sector of the Ukrainian economy / A. Ortina // Economic science governance medicine ecology chemistry and chemical technology. – 2016. - № 17 (41). – New of science and education, 2016. – P. 5-10.

Тези науково-практичних конференцій:

25. Ортіна Г.В. Забезпечення економічної безпеки кожного рівня ієрархії управління економікою / Г.В. Ортіна // Безпекознавство: теорія та практика / матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 15 березня-15 квітня 2013 р. – Луганськ: Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 2013. – С.80-83.

26. Ортіна Г.В. Методологічні засади антикризового розвитку реального сектору економіки / Г.В. Ортіна // Materialy IX mezinarodni vedecko – prakticka conference “Aplikovane vedecke novinky – 2013”, 07 - 15 sierpnia 2013 roku. - Dil 4. Ekonomicke vedy. Administrativa: Praha. Publishing House “Education and Science” s.r.o - P. 56-57.

27. Ортіна Г.В. Чинники формування кризових явищ в реальному секторі економіки в умовах глобалізації / Г.В. Ортіна // Materiały IX Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Nauka: teoria i praktyka - 2013», 07 - 15 sierpnia 2013 roku. Volume 3. Ekonomiczne nauki.: Przemysł. Nauka i studia - P. 77-79.

28. Ортіна Г.В. Фактори пом'якшення та блокування демпфірувальної природи антикризового управління / Г.В. Ортіна // Актуальні питання економічної науки/ матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування, 17 квітня 2013 р. – Тернопіль, 2013. – С.21-24

29. Ортіна Г.В. Гарантування економічної безпеки країни на основі розробки єдиної державної стратегії / Г.В. Ортіна // Ділового публічне адміністрування / матеріали III-ої Міжнародної науково-практичної конференції, 25 - 27 квітня 2013 р. – Луганськ - Євпаторія: Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 2013. – С.207-210.

30. Ортіна Г.В. Економічна безпека як основа стійкого розвитку / Г.В. Ортіна // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку / матеріали VI-ої Міжнародної науково-практичної конференції, 18 - 19 травня 2013 р. – Суми: Харківський національний університет внутрішніх справ. Сумська філія, 2013. – С.678-680.

31. Ортіна Г.В. Напрями реалізації державних стратегій розвитку реального сектора економіки зарубіжних країн / Г.В. Ортіна // Матеріали за 10-а міжнародна научна практична конференція, «Найновітє научні постиження», - 2014. Том 11. Економики. Държавна администрация. Политика. София. «Бял ГРАД-БГ» ООД - С. 25-26.

32. Ортіна Г.В. Інтеграційні чинники формування стратегії розвитку реального сектора економіки / Г.В. Ортіна // Materiały X Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Naukowa przestrzeń Europy - 2014» Volume 14. Historia. Politologia. Przemysł. Nauka i studia - str. 103-104.

33. Ортіна Г.В. Реалізація антикризової стратегії розвитку реального сектора економіки на основі взаємодії влади, бізнесу і громадськості / Г.В. Ортіна // Materiály X mezinárodní vědecko - praktická konference «Dny vědy – 2014». - Díl 12. Právní vědy. Administrativa.: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o – stran 64-65.

34. Ортіна Г.В. Формування інноваційної моделі розвитку реального сектора економіки як напрям антикризової стратегії держави / Г.В. Ортіна // Матеріали за 10-а міжнародна научна практична конференція, «Ключові впроєкти в сучасній науці», - 2014. Том 9. Економіка. Державна адміністрація. Політика. Софія. «Бял ГРАД-БГ» ООД. - С. 42-43.

35. Ортіна Г.В. Інноваційна основа збалансованості стратегії розвитку реального сектору економіки / Г.В. Ортіна // Materiały X Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Aktualne problemy nowoczesnych nauk - 2014» Volume 10. Prawo. Państwowy zarząd.: Przemysł. Nauka i studia - str. 70-71.

36. Ортіна Г.В. Напрями антикризової підтримки металургійної галузі України / Г.В. Ортіна // Materiały XI mezinárodní vědecko - praktická konference «Prední vědecké novinky - 2015». - Díl 1. Ekonomické vědy. Administrativa.: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. – С. 66-68.

37. Ортіна Г.В. Реструктуризація як напрям стратегії антикризового регулювання реального сектору економіки / Г.В. Ортіна // Materials of the XI International scientific and practical conference, «Prospects of world science», - 2015. Volume 1. Economic science. Sheffield. Science and education LTD. – С. 8-9.

38. Ортіна Г.В. Економічний зміст прояву кризових ситуацій в умовах глобалізації / Г.В. Ортіна // Матеріали за 11-а міжнародна научна практична конференція, «Динаміка в сучасній науці», - 2015. Том 2. Економіка. Державна адміністрація. Закон. Історія. Філософія. Софія. «Бял ГРАД-БГ» ООД. – С. 61-63.

39. Ортіна Г.В. Підхід до формування моделі регулювання реального сектору економіки / Г.В. Ортіна // Матеріали за 11-а міжнародна научна практична конференція. «Новини в науці та прогресі», - 2015. Том 1. Економіка. Софія. «Бял ГРАД-БГ» ООД. – С. 41-43.

40. Ортіна Г.В. Вплив глобалізації на національну економіку як ключовий чинник антикризового регулювання / Г.В. Ортіна // Materiały XI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Nauka: teoria i praktyka - 2015» Volume 1. Ekonomiczne nauki. Państwo wyzarząd.: Przemysł. Nauka i studia. – С. 19-21.

41. Ортіна Г.В. Форми антикризового управління для реалізації потенціалу суб'єктів реального сектору економіки України / Г.В. Ортіна // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фінансово-

економічні механізми підтримки суб'єктів реального сектору економіки України в умовах дії угоди про асоціацію з ЄС», 24 травня 2017 року м. Львів – С. 92-95.

АНОТАЦІЯ

Ортіна Г.В. Державна політика антикризового розвитку реального сектору економіки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2017.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методологічних положень формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України. У роботі досліджено генезу причин виникнення криз в глобалізованій ринковій економічній системі. Уточнено сутність державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки. Виявлено вплив тенденцій глобалізації на умови формування та реалізації державної політики антикризового розвитку національної економіки. Удосконалено методологічні положення формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки. Здійснено аналіз розвитку реального сектора економіки України та напрямів формування державної антикризової політики. Розроблено наукову концепцію державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки. Запропоновано модель-схему модернізації реального сектора економіки в рамках державної політики антикризового розвитку. На основі економіко-математичного моделювання обґрунтовано науково-методологічний підхід до розподілу бюджетних коштів на реалізацію модернізації реального сектора економіки в рамках державної політики антикризового розвитку. Розроблено механізми реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектора економіки в умовах глобалізації.

Ключові слова: антикризовий розвиток, державна політика, державне управління, механізм державного управління, реальний сектор економіки.

АННОТАЦИЯ

Ортина А.В. Государственная политика антикризисного развития реального сектора экономики Украины. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук государственного управления по специальности 25.00.02 - механизмы государственного управления. – Национальный университет гражданской защиты Украины. – Харьков, 2017.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методологических положений формирования и реализации государственной политики

антикризисного развития реального сектора экономики Украины. Опираясь на научные исследования, обоснована необходимость нового понимания государственной политики антикризисного развития реального сектора экономики, которая представлена как особый процесс, который реализуется через совокупность методов и приемов, позволяющих распознавать кризисы, осуществлять их профилактику, и с помощью которой государство оказывает влияние на отрасль, создает условия для обеспечения ее выхода на современный технологический конкурентный уровень и увеличения добавленной стоимости, с целью уменьшения продолжительности и глубины кризиса, а также смягчение негативных социально-экономических последствий. Основными принципами осуществления такой политики со стороны государства выступают: сохранение рыночной свободы и антимонопольное регулирование; эффективное использование ресурсов для инвестирования в реструктуризацию; улучшение социального положения.

Установлено, что развитие глобальных тенденций актуализирует проблему формирования и реализации государственной политики антикризисного развития в контексте обеспечения устойчивости национальной экономики как открытой системы к внешним воздействиям из-за невозможности в новых условиях эффективной реализации воспроизводственного процесса в национальных рамках. Необходимость обеспечения такой устойчивости усиливается двойственностью экономической природы глобализационного процесса, что предусматривает преимущества интеграции в сочетании с угрозами национальным экономическим интересам, углублением дифференциации стран по уровню социально-экономического и научно-технического развития. Уточнены и систематизированы основные факторы внешней среды, которые обуславливают противоречия глобализационных экономических процессов, среди которых: изменение соотношения национального и наднационального; структурные изменения организационно-экономической архитектуры мировой хозяйственной системы; изменение характера международного разделения труда; изменения в направлениях и структуре международных связей; изменения в системе распределительных отношений. При этом, степень влияния внешних факторов в значительной степени обусловлена внутренним состоянием национальной экономики, устойчивостью ее функционирования и развития. В этом проявляется необходимость нового подхода к формированию и реализации государственной политики антикризисного развития в условиях глобализации, разработка и реализация которого требует корректировки системы международных отношений от концепции баланса сил к концепции баланса национальных интересов, движения от идеологии конфронтационного типа в пользу моделей партнерства.

Анализ методологических основ и зарубежного опыта государственной политики антикризисного развития экономики позволил выявить основные требования по обеспечению ее эффективности, которые классифицированы по критериям: системы управления (гибкость и адаптивность, приоритет

неформального управления, интеграция, поиск наиболее эффективных средств и методов управления, обеспечения ситуативного реагирования на основе децентрализации; концентрация усилий более эффективного использования потенциала объекта); механизма управления (мотивации на решение кризисной ситуации; интеграция с ценностями профессионализма; инициативность; корпоративная солидарность); процесса управления (мобильность и динамичность в использовании ресурсов, реализации инновационных программ; программно-целевой подход, учет временного фактора; разработка и оценка последовательных решений и альтернатив; основательный отбор критериев качества решений); стиля управления (профессиональное доверие, целеустремленность, антибюрократическая организация, инициативность и самоорганизация, повышение ответственности). Выявлены основные подходы к антикризисному регулированию экономики с позиции финансового и организационного обеспечения реализации.

Предложено научную концепцию государственной политики антикризисного развития реального сектора экономики, учитывающую перспективные направления роста, на основе сочетания модернизации с инновационным развитием с целью повышения конкурентоспособности украинской экономики, ее эффективного включения в систему глобальной экономики, обеспечение высоких социально-экономических параметров и социальной направленности. Предложенная концепция основывается на системе таких принципов: управляемость, долгосрочная устойчивость; гуманизация; инноватизация; сбалансированность интересов общества, бизнеса и государства. Концепцией предусмотрено три основных этапа реализации антикризисной стратегии: догоняющую фазу с заимствованием технологий; институциональную модернизацию и инфраструктурное обеспечение инновационного развития; продуцирование собственных технологических инноваций. Реализация таких этапов предполагает решение соответствующих стратегических задач: доступ к технологиям на основе привлечения внешних инвесторов; поиск рынков сбыта для продукции с высокой добавленной стоимостью; уточнение приоритетных направлений инновационного развития.

Ключевые слова: антикризисное развитие, государственная политика, государственное управление, механизм государственного управления, реальный сектор экономики.

ANNOTATION

Ortyna G.V. State policy of anti-crisis development of the real sector of the economy of Ukraine. - The manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of doctor of sciences of public administration, speciality 25.00.02 mechanisms of public administration. – National University of Civil Protection of Ukraine. – Kharkiv, 2017.

The dissertation is devoted to the substantiation of theoretical and methodological provisions of the formation and implementation of the state policy of crisis management of the real sector of the Ukrainian economy. The paper examines the genesis of the causes of crises in the globalized market economy system. The essence of the state policy of anti-crisis development of the real sector of the economy is specified. The emergence of globalization tendencies on the conditions for the formation and implementation of the state policy of the crisis-based development of the national economy was revealed. The methodological provisions of the formation and implementation of the state policy of crisis management of the real sector of the economy have been improved. The analysis of the development of the real sector of the economy of Ukraine and the directions of the formation of the state anti-crisis policy was carried out. The scientific concept of the state policy of crisis development of the real sector of the economy has been developed. The model-scheme of modernization of the real sector of the economy within the framework of the state policy of anti-crisis development is proposed. On the basis of economic-mathematical modeling, the scientific and methodological approach to allocating budget funds for realization of modernization of the real sector of the economy in the framework of the state policy of crisis-based development was substantiated. Mechanisms for realization of the state policy of crisis-based development of the real sector of economy in the conditions of globalization are developed.

Keywords: *anti-crisis development, state policy, public administration, mechanism of public administration, real sector of economy.*

Відповідальна за випуск *Болдуєв Михайло Валентинович*

Підписано до друку 07.12.2017 р.

Формат 60х84/16. Обл.-вид. арк. 2,5.

Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим. Замовлення № 624

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні

ФОП Дуюнова Т. В. 61023, м. Харків, вул. Весніна, 12,
тел. (057) 717 28 80.

E-mail promart_order@ukr.net